

A külpolitikai döntések születése

A külpolitikai módszerek rendkívül sokrétűek, és az államok a körülményeknek megfelelően kombinálják őket. A klasszikus *hard power* eszközök közé tartozik a katonai erő és a gazdasági nyomásgyakorlás (szankciók, embargók), amelyek közvetlen kényszerítő hatásúak, a *soft power* eszközök – a diplomácia, kulturális, vallási kapcsolatok és nemzetközi intézmények segítségével – a meggyőzés révén befolyásolják más országok döntéseit. Jelen számunkban olyan írásokat gyűjtöttünk össze, amelyek a külpolitikai érintkezések különböző formáit és a döntéshozatal folyamatát vizsgálják.

A gyarmatosító hatalmak számos eszközt bevetettek expanziójuk során. A Spanyol Korona a 16. század közepétől a kereskedelem és a hittérítő missziók segítségével megkísérelte Japánt függő helyzetbe kényszeríteni. III. Fülöp uralkodása (1598–1621) idején azonban megváltozott a spanyol–japán viszony. Túróczi Tamás azokat a tényezőket veszi sorra, amelyek az erőviszonyokban bekövetkezett változshoz vezettek. A 17. század legelején véget értek Japánban a belső harcok, és a Tokugavák szilárd hatalmat építettek ki. A sógunátus irányítói úgy döntöttek, hogy betiltják a katolikus hittérítést, valamint – a Japánnak sokkal előnyösebb holland kereskedelmi kapcsolatot választva – megszüntetik az ibériai gazdasági függőséget.

A külpolitikai irányvonal meghatározása és végrehajtása az évszázadok alatt összetettebb lett, egyre több szereplő vett részt benne. A döntéshozatal a 19. század második felében több szintéren zajlott Nagy-Britanniában. Bordás Bertalan tanulmányában megállapítja: Viktória királynő befolyása jóval kisebb volt 18. századi elődjeiéhez képest. A valós hatalom a miniszterelnökök kezében összpontosult. A korszak két meghatározó miniszterelnöke közül Gladstone nonintervencionista külpolitikát folytatott Európában, és inkább az Európán kívüli világ felé tekintett, míg Disraeli a birodalmi tudat fontosságát hangsúlyozva igyekezett az európai ügyeket is irányítani. A döntéshozatal színterei közé kell sorolni a közvéleményt és a sajtót is, amely egyszerre közvetítette a társadalom elvárásait a politikusoknak, akik viszont megfelelő módszerekkel, a lapok segítségével képesek voltak befolyásolni a közvéleményt, ezáltal saját elképzeléseikhez támogatást szerezni.

Az emigráns mozgalmak felhasználása és az emigrációs politika különleges helyet foglal el a nemzetközi viszonyok alakításában. Az emigráns politikusok elsődleges célja a hazai politikai rendszer megdöntése vagy átalakítása. Akcióikhoz el kell nyerni a befogadó ország kormányának bizalmát, ami önmagában még mindig nem elég, mert az is elengedhetetlen, hogy a támogató ország valamilyen előnyhöz, eset-

leg zsaroló potenciálhoz jusson. Jó példa erre az usztasa mozgalom, amely Jugoszlávia felbomlasztására és Horvátország önállóságának megteremtésére törekedett. A mozgalmat Olaszország is megtűrte és támogatta, hogy az olasz–jugoszláv viszonyban nyerőkártyaként játssza ki a délszláv állam területi integritásának kérdését. Lajos Máté az emigráns usztasák tevékenységét mutatja be, azt, hogy több kontinensre kiterjedő szervezetet hoztak létre, miközben a mozgalom módszerei radikalizálódtak.

Magyarország – szemben több állammal – a német megszállást követően nem állított fel emigráns kormányt. A kommunista hatalmi térfoglalást követően viszont megnőtt a Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban menedéket kereső politikusok száma. 1947 őszén egykori pártvezetők, nemzetgyűlési képviselők, diplomaták és újságírók megkezdték egy politikai szervezet létrehozását. A Magyar Nemzeti Bizottmány formálisan 1949-ben jött létre, végső célja Magyarország felszabadítása volt a kommunista uralom alól. A New York-i székhelyű szervezet munkájába aktívan bekapcsolódott Kállay Miklós egykori miniszterelnök is, aki olaszországi tartózkodása után 1953. december 23-án érkezett az Amerikai Egyesült Államokba. Kertész Tünde Fruzsina írásának középpontjában Kállay Miklós első amerikai emigrációs évei állnak. A Jósza András Múzeum Kállay Gyűjteményében található iratok alapján azt vizsgálja, mit tartott az egykori miniszterelnök a Bizottmány fő feladatának, és miként ítélte meg a nemzetközi helyzetet Magyarország és az emigráció céljai szempontjából.

A külpolitikát befolyásoló tényezők és a külpolitika által felhasznált eszközök közé tartoznak a nemzetközi kulturális és társadalmi kapcsolatok. A 20. század elején induló cserkészmozgalom tagjai határokon átnyúló kapcsolatokat építettek ki egymással. 1948-ban a magyarországi politikai fordulat részeként betiltották a cserkészetet, a mozgalom az emigráns magyar közösségek körében viszont tovább élt. A külföldön élő magyar cserkészek céljai gazdagodtak, nemcsak a magyarság bizonyos képviselését, a magyar kultúra megismertetését tartották feladatuknak, hanem a nemzeti identitás megőrzését és tovább örökítését. Ennek érdekében – mint Várdai Levente részletesen kifejti írásában – az ausztráliai magyar cserkészek inkább a szintén bevándorló, etnikai alapon szerveződő csapatokkal alakítottak ki kapcsolatot, és nem csatlakoztak az ausztráliai cserkészszövetséghez, mert az az asszimilációt is szorgalmazta.

Bíró László

THE MAKING OF FOREIGN POLICY DECISIONS

Foreign policy methods are highly diverse, and states combine them according to the circumstances they face. In this issue, we have assembled studies that explore both the instruments of foreign policy and the processes of decision-making. The contributions examine the forms of Spanish–Japanese relations under Philip III, as well as the mechanisms of British foreign policy decision-making during the reign of Queen Victoria. Emigrant movements occupy a distinctive place within the repertoire of foreign policy, and three articles in this volume address this particular dimension.